

Այսպէս «Մշակի» թղթականից պ. Ար-
մենակը ամբողջիշտ ստատոստիքական
ժուանշաններով զուրս է բերում, որ
Արարդատականի ընդհանրապէս հայերի
անհայտական թիւը եղ լինի 17,760 հո-

9. in unvollst. an 28.9.1891 119. mm

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԺԵՐՈՄ ՆԱՊՈԼԵՕՆԻ ՄԱՆԻՖԵՍՏԸ

Պրանսիան այն յատկութիւնն ունի, որ իւր մէջը կատարուած շատ անգամ բառիքան չնչին երկնայեան լի վերայ էլ դարձնում է աշխարհի ուշադրութիւնը: Շատ բան, շատ անցքեր, եթէ ուրիշ երկրներում չեն ինչ կատարուած՝ դուցէ ոչ զը բանը վերայ չը կուտայ, իսկ երբ այդ լինում է Պրանսիայում, այն ժամանակ զաւարել է դառնում: Պրանսիայից երբ գիտեն իրենց սիրելիները, աղմուկ հանել և երևալ: Զաւր թէ թագեցին Վաթիկանային, որ ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը գրաւել էր, և մինչև անգամ մեր երկրումը գտնուել էին մարդկի որոնք նրա հոգհանգիստն էին կամեցել կատարելու, և այժմ Պրանսիական կառավարութիւնը, մամուլը, հասարակական կարծիքը յագուած է, պատգամաւորներ ժողովը երկուցի մէջ ընկած՝ զուգը կորցրել է և այնպիսի խիստ բացասական օրէնքներ է իւր հաճութիւնը տալիս, որ յեղափոխութեան բռնութեան ժամանակներն է յիշեցնում և պատիւ է բերում իւր ազատութեամբը պարծեցող հասարակականութեանը:

Եւ այս տմեն ինչու. — պրինց Ժեռմ Նապոլեօնը մի մանիֆէստ, մի հրաւեր է գրել Պրանսիական ազգին և պատերից կոցնել տուել: Այդ մանիֆէստի մէջ այժմեան կառավարութեանը թէպէտ և կոչու, բայց ճշմարտութիւններ է ասում պրինցը և ցոյց է տալիս, որ հասարակականութեանը:

կամեւում ենք միայն ճշմարտութիւնը վերականգնել:

Գալով ՉԹԺՆանցի նամակին, այսօրու միայն ասում ենք, որ հայր սուրբը ինքն իրան մասնում է և բացարձակ ցոյց է տալիս իւր ինչ հոգու տէր լինելը, որովհետեւ, ինչպէս ինքը ասում է, նամակը գտնում է (իւր գրած և նշանակած տեղը գտած) եկեղեցու դռնում իւր սովորական ճանապարհից չորս քայլ հեռու գտնուելիս, որովհետեւ, որ զգուշացնում է եկեղեցու մէջ իւր նստած տեղից և որ զխառնութեամբ, գրի ձեռք ձիւղ ՉԹԺՆանցին է, ինչպէս վկայում են կարգադրողները մի քանիսը, բայց կրանց ամենքից ուղ եկեղեցի մտնող ՉԹԺՆանցը, այդ օրը ամենքից վաղ է գտնում եկեղեցին, և արշալոյսի դուռն և մութ միջոցին, նրա աչքերը տկար լինելով՝ հազիւ ճանապարհ որոշող ՉԹԺՆանցը տեսնում է նամակի ծրարը, ճանապարհից էլ չորս հինգ քայլ դէպի աջ կողմը: Բայց թէ ինչ էր գերապատու պատուելի միջոցը, նպատակը, որ սկզբից երբ անձինքների և ի վերջոյ բոլոր ժողովուրդի վերայ է կարծիք յայտնում, մեզ յայտնի է: Նոյնպէս մեզ յայտնի է թէ ինչ է ամբողջ 130 տուն ժողովուրդի մեղքը, որ այսօրուսից նա յայտնաբերել կարգն է դատուել մի ֆրիստուսի փոխանորդի միջոցով: Միայն մենք ուրախ ենք, որ յայտնուեցաւ նամակի խաղաղ հեղինակը՝ ուրիշ ոչինչ, և խաղաղութիւնը շուտ երևան ելաւ:

Ս. Աստուածածնի եկեղեցու ժողովուրդներից մի քանիսը:

Իսկ երբ մեզանց մի քանիսը հարցրին նրա պաշտօնակցին թէ՛ արդեօք զաւառապետի և իրան ներկայութիւնը ինչ է նշանակում, որ ասում են իրանցից բանալեքները, եթէ յանգցնեն դէմ կենալու. — Ի հարկէ, ինչու մի ուրիշ անգամ չենք եկած մենք այստեղ. — խօսքերը: Ահա, այդ ժամանակ միայն բոլոր ժողովուրդը քաշուեցան իւրենց տները, երբ բառազեցին, որ այլ ևս չէ կարելի պնդել իւրենց իրաւանց վերայ, երբ ոտախնայութիւնը ներկայացրել է հէնց այդ մասին:

Ի վերջոյ պ. զաւառապետը իրեն իրան ասածների մի փաստ ընդունում է ՉԹԺՆանցի վերայ այդ անցքից երբ օր ետքը գրած մի սպառնական նամակ, որը թարգմանաբար գտնուել է իւր յօդուածի տակ: Բայց մոռացել է պարտնել, որ երբ ՉԹԺՆանցի մատնացոյց արած երեք անձինքը ներկայացան իւր ասած, ինքն էր, որ անմեղ հանց վաղուց ճանաչելով նրանց, որ այդպիսի յիմարական բանի ձեռնամուխ լինողներ չեն, և ասածին անգամ ինքն էր կարծիք յայտնողը, որ այդ նամակը ինքը, գրել է ՉԹԺՆանցը գրած լինել, կամեւ նախով այդ միջոցաւ ետ կանգնեցնել յիշալ երեք անձանց, որոնց ձեռքով շուտ կարող էր առաջուպէս պաշտօնանկ լինել: Ահա՛ այդ կարծիքներ յայտնող պարտնել այսօր յիշեալ նամակի հեղինակը ժողովուրդն է համարում:

Սենք չենք կամեւում պ. զաւառապետի վարմունքի դէմ դանդաղանք ի հարկէ, — այլ մենք

իսկ պ. զաւառապետը ասում է. — «Իմ ներկայութեամբ, ասում է «Լովկասի» թղթակիցը, կատարուեցաւ բոլոր եկեղեցու կառուածքների յանձնումը նոր ընտրած երեսփոխին և, ինչպէս ասանձնապէս տեսայ ես, ժողովուրդը խաղաղութեամբ հեռացաւ իւրենց տները»:

Բայց զարմանում ենք թէ՛ ինչպէս մոռանում է պարտնել իւր խօսքերը, երբ ժողովուրդը միաբերան անհամաձայնութիւն էին ցոյց տալիս և իւրենց երեսփոխին զգուշացնում էին չը յանձնել բանալեքը առանց մեծամասնութեան համաձայնութեանը, և թէ ինչպէս է մոռանում իւր այն խօսքերը թէ՛ — «մենք այսօր պէտք է առնենք ձեռնից և յանձնենք նրանց (վերախօսներին), իսկ երբ միմիայն վաղ է յօդուած ձեռք, այն ժամանակ նրանցից ասում ենք և ձեռք տալիս»:

«Լովկասի» թղթակիցը մի ուրիշ տեղ իւր յօդուածում ասում է. — «մենք ոչինչ բռնութիւն ի գործ չը դրինք, որովհետեւ մեր ինչ գործն է, որն է արդար և որն է մեղաւորը, այլ մեր գործն էր հաշիւները ստուգել և նորընտիր երեսփոխանին յանձնել և ի վերջոյ, որ առանց ազմուկի գործը վերջանայ: — Բայց ինչպէս չի յիշում պարտնել, որ ինքը հրամայում էր հայախօսներին հեռանալ գնալ, գնալ իւրենց տները:

Եւ ժառանգաւոր են, միւսները թաշախուր են: — Ո՛ր է կառավարում դպր. անտեսական մասը: — հայր սուրբը: — Իսկ ուսումնականը: — Ո՛ր է: — Վերակայու ունի՞ր դպրոցը: — Ո՛ր է: — Վերակայու: — Ինչ է նրանց վարձերը: — Առաջինն ստանում է տարեկան 60 ռ., իսկ երկրորդը ոչինչ: — «Ահա հասկանալի բան է: Ասացի միտքում և մեկնեցայ չափաւոր»:

Երեսփոխին

Ա. Ս. Մ. Լ. Ե. Բ.

Արդէն բաւական ժամանակ խօսելով հայ և օտար լրագրողներում Ա. խաղաղութիւնը ծագած կաթ. հայերի վէճի մասին, մօտ երկու ամիս էր, որ զաղաքուէլ էր նրա մասին խոսուելը, բայց այսօր տեղիս զաւառապետի ուսաց «Լովկաս» լրագրում գրած յօդուածը կարգաւոր, «Голос»-ի 319 №-ում տպուած իւր վերայ մի յօդուածի պատճառով, ստիպուած ենք մի քանի խօսք տալ այդ մասին, որպէս գործին աւելի տեղեկան և անանասան նոյն օրուայ տխուր երեւոյթին, քան ջայռս լինելով, որ ճշմարտութիւնը յարգելու համար այս մասին շնորհում էք պատ. լրագրից մի վորք անկեւոր:

Խնդիրը շատ պարզ է: «Голос» լրագրի թիւերի թղթակիցը ի միջի այլոց ասել է, որ Ա. խաղաղութիւնը պ. զաւառապետը վերախօսների կողմը դրուեց, առնելով հայախօսներից բանալեքը և վերախօսներին յանձնելով:

տանցի իմ ծանօթ Պարզալի-խաղաղութիւն, որ պատկուած է պարսկաց մեծ իշխանուհու հետ, Այդ խաղաղութիւնը Վարազդուտ քննել նրա կնօջը, որ հիւանդ է:

Նախ ընթերցողները պիտի իմանան, որ Պարզալի-խաղաղութիւնը մի շատ նշանակաւոր մարդ է, նա յայտնի է իւր մարդասիրութեամբ, իւր շատ գեղեցիկ կողմերով Թաւրիզի բոլոր եւրոպացիների շրջաններում, որոնց մօտ մեծ յարգանք ունի, նոյնպէս յայտնի է Թաւրիզի երեւելի հայ ընտանիքներում: Այս բնակչու է Վարազդուտը, որտեղ և ունի իւր ընտանիքը: Թաւրիզի հայ վաճառականների առևտրի մի ճիւղն էլ Վարազդուտն է և միշտ պէտք է այդ տեղով անցնենաւ ուրիշ տեղեր: Այստեղ իշխանելով հայ վաճառականները միշտ մեծ հիւրընկալութիւն են ստանում Պարզալի-խաղաղութիւնից, որի հետ շատ լուր կապեր են պահպանում:

Պ. Տիգրանեանը գտնում է Պարզալի-խաղաղութիւնը մօտ և խնայ է տալիս, որ նրա մարդը խաղաղ է և անսնուել տիկնայ ձեռքները և օգնելու նրա հիւանդութեանը: Շատ լուր, տեսնելը ինչ է ասում: Սեյ մտայ իշխանուհու սենեակը, հարց ու փորձ անելուց յետոյ՝ սկսեցի քննել, Նրա հիւանդութիւնը վերաբերում էր ստամոքսին, շորքի հասնում էր ծնկներին, ոտները մերկ էին, ոտի տակերը հինաց դրած էին, մարմնի վրայ հագած ունի թափանցիկ շապիկ, առջից կոծկած էր, այնպէս, որ նրա կողմը և ամբողջ փորը երևում էին: Եւ զրա ամբողջ մարմնը քննելի, բայց զա իւր չարսաւը երե-

սից չը հեռացրեց, որ կարողանայի երեսը տեսնել: Պէտք է խորամանկութիւն գործ անել, այդ պատճառով հարկաւոր համարեցի նրա բերանը քննել և պահանջել արծաթէ գտալ: Խորամանկութիւնս յաջող եղաւ, երեսը բաց արեց: Այդ կիշը ժպտում էր չարսաւը երեսից յիտ գցելու և նրա երեսից երևում էր, որ նա հասկացաւ իմ խորամանկութիւնս, և ստեայ մի շատ գեղեցիկ կնօջ երևան և այլն»:

Վերաւոր պ. բժիշկը ասում է, որ Պարզալի-խաղաղութիւնը իւր հետ ծանօթ է, բայց միթէ կարելի է ծանօթ մարդուն այդպէս անպարկէշու կերպով դառնանել: ... միթէ բժիշկին, որին ամեն մի մարդ յանձնում է իւր կիշը, իւր աջ ձիւղ, իւր հիւանդը՝ վաղել է այդ ատիճանը լրբօրէն վարուել հիւանդի հետ փոխանակ հիւանդութեանը դարման հասցնելու... եթէ իշխանուհու հիւանդութիւնը վերաբերում էր ստամոքսին էլ ինչ հարկ կար ամբողջ մարմնը քննելու... ո՞վ էր ստիպում պ. Տիգրանեանին, որ նա խոտորմանէր թէ նրա շորք մինչև ծնկներն էր հասնում... ինչ ունէր նրա ոտերի տակի հետ, որ նրա ոտերի հիւանդ էլ է տեսնում... Պարզալի-խաղաղութիւնը մի ազնիւ, առանց նախապաշարմունքի մարդ լինելով՝ վստահանում է նրան և խնդրում է, որ իւր բացակայութեան ժամանակ նա գնայ և Վարազդուտ իւր կնօջը քննել, բայց տեսէր թէ որքան մեր բժիշկը ազնիւ զգացմունքներին խորթ է, որ փոխանակ Պարզալի-խաղաղութիւնը ազնուութեամբ վերաբերուէր նա չի բաւականանում մի-

այն ստամոքսի քննութեամբ, այլ նա իւր անդամադնութիւնը հասցնում է մինչև իշխանուհու ոտերի տակը... այդ էլ հերքէ չէ... նա խորամանկութիւն է գործ գնում և արծաթէ զգալով իրեն թէ հարկ կայ բերանը քննելու՝ նա տեսնում է նրա երեսը... այդ էլ բաւական չէ, որ խորամանկութիւնը յաջողուեցաւ և իւր անպարկէշու նպատակին հասաւ, այլ նա ուզում էլ է ընթերցողներին յայտնել թէ իրեն հեռահամարում էր և համաձայն էր իւր կամքին, որովհետեւ երեսի չարսաւը բաւարարուց յետոյ՝ տեսաւ, որ նա ժպտում է, որովհետեւ հասկացել էր իւր խորամանկութիւնը: Այստեղ աւելորդ ենք համարում աւելորդ զատողութիւններով ցոյց տալ թէ մեր պ. Տիգրանեանը ո՞վ է, որովհետեւ նա իւր վարկը, իւր պատիւը բնական կերպով ցոյց է տալիս իւր յօդուածում: Նա իւր թոյլ կազմուածքի անկեղծ խոտորմանութիւնը ինքն է ասում, իւր արտի անհամեստ ձգտումները պարզ կերպով իւր բերանով է հրատարակում, միայն մեր կողմից սա կտուելով, որ նա այդ զգացմունքներով է գուր է վարում բժշկական այն ծանր պատկառելի պաշտօնը:

Վարձեմ ընթերցողը չի կարողանալու իւր ծիծաղը բռնել, երբ որ կիմանայ այդ բժշկական քննութեան ֆի-նալը: Պ. Գոփուտը-բաշին մի սարսա-

փելի իղեպական գրութեան մէջ գտնում է զայն Պարզալի-խաղաղութիւնը և արագ քայլերով վաղելով ասում է ընկնում պ. Ք. Շահնազարեանի և Վերբորտի քահանայի սենեակը և կարծես մի իննորմալ գրութեան մէջ սկսում է գտնանել: «... աս, ես կը գտնուիմ... մի, այս ինչ ճիշդալի կին է... աշխարհ-քում չը կայ... չի տեսնուած... վնչ, ես կը ցնորուիմ... ինչ աչքեր... ինչ սե յօքեր... ես բոլորովին կը ցնոր-վիմ... և այս բոլոր delirium-ը նա լը-րացնում է իւր ձեռքերը անպարկէշու իւր խաղաղութիւնը երեսին էլ ճակատին դը-նելով և սենեակի մէջ վիթխարի քայ-լերով պտոյտներ անելով: Այդ դրա-մապիքական միջոցին խեղճ քահանան և ծերունի Շահնազարեանը ապշած ի-րար երեսին են նայում: Նրանք զիջելով սրա վիճակին՝ իրար մէջ վճռում են, որ զիսկ թիւրքեր ցնորուել է... բայց ինչ-պէս նա այդ խեղաքար գրութեան մէջ պիտի գնայ: ... ուղե-բուրդ հետադո-տելու տարախիտիկ հիւանդութիւնն-ը: Այս տեսարանի մասին Թաւրի-զում բաւական միջոց այլապէս չը ջան-ներում խօսում ու ծիծաղում էին, ըն-թերցողն էլ հեշտ կարող է իրեն պատ-կերացնել: Եթէ մէկ քիչ խորթ թա-փանցէր նրա յօդուածից դուրս բերած պարբերութեան մէջ:

Սակայն ինչ կը լինի դրա հետեան-ը... չափ տխուր... Եթէ այդ անու-անորակութեան լուրը հասնի Պարզալի-խաղաղութիւնը Պարզալի-խաղաղութիւնն է դրանով վստահում: Եւ մի այդպիսի ոչինչ, աղաքական յօդուածի պատճառով այսօր խեղճ պարսկահայե-

րը պիտի ամեն հարստահարութեան և վնասներ զոհ գնան: Ահա ինչ է նշա-նակում Պարզալի-խաղաղութեան չը հա-կանալը և ասածին անգամ խաղ գրի-չով մամուլում հանդէս դուրս գալը: Եւ այստեղ դեռ չեն խօսում այն ծայ-րայեղութեան մասին, որ պ. Տիգրանեանը անում է վաղախի (թա-գածաւանդ) վերաբերութեամբ, այս մասին ես չեմ համարձակուիմ գրիչս չարմել, ես թողնում եմ ուրիշներին, տակայն այսքանս կ'ասենք, որ սղորմած թագածաւանդը այսքան երկար տարի-ներ ընթացքում Արարատականի հա-յերի վերաբերմամբ միշտ եղել է զը-թաւառ և պահպանել նրան իւր ար-գար պաշտպանութեան տակ և ամեն գէպքերում ամենամեծ յարգանքով է վերաբերուել զէպի վիճակաւորները՝ նրանց տալով ամեն տեսակ պարտ ու պատշաճ պատիւները, մինչև անգամ տեղական վիճակաւորը իւր վնասների բակումը թագածաւանդի շնորհիւ ունի մի քանի հատ սարկապներ ի պատիւ վիճակաւորներին:

Թաւրիզի հայերը պ. Տիգրանեանի թագածաւանդի և նրա հարեմի վերա-բերութեամբ գրած զրպարտութիւնները ամեն ջանքով աշխատում են իրանց մէջ որքան կարելի է զգալի պահել, ի նկատի առնելով, որ դրա հետեանքը կարող է շատ գէշ լինել, ի հարկէ, քաղաքագիտական հեռատեսութեանը այսպէս է ստիպում վարուել, այլ ոչ թէ պ. հայտնի, ազգաւոր, մամուլում նոր հանդէս եկող համալսարանական բժիշկի նման:

Կ. Տիգրանեանը, Գաւրէմ:

Թիւնը ֆրանսիայում մէկ ձայնի առաւելութեամբ հաստատուեցաւ և այդ հասարակականութիւնը ասպնջոցեց, որ անկարող է և անընդունակ է ֆրանսիան երջանիկ դարձնելու, ուստի պրինցը առաջարկում է ամբողջ ֆրանսիայի ձայնատուութիւնը, որ նա ընտրէ իւր ընտրելին, և այդ ընտրելին ի հարկէ ինքն ձեռքով Նապոլէօնն է: Այստեղ չէ ունեցել վէտոյի իրաւունքը «Բէ՛՛՛ սիրող» հորը որդին:

Բայց ո՞վ կը կարծէր, որ այս մէկ կտոր թուղթը ֆրանսիական պարլամենտը, կառավարութիւնը այդպէս տակնուվերայ պէտք է անէ: Այն ֆրանսիական հասարակականութիւնը հաստատ հիմունքի վերայ է դրած, այդպէս ֆրանսիայի ընտանաւոր մեծամասնութիւնը հասարակական է և, ծիծաղելի է մինչև անգամ ուշադրութիւն դարձնել այդպիսի մի մանիֆէստի վերայ, իսկ եթէ հասարակականութեանը մեծամասնութիւնն չեն կազմում, երկու կայ, որ ժողովուրդը իւր ձայնը տայ հասարակականութեան ձեռքէն, էլ չենք հասկնում թէ՛ ի՞նչ իրաւունքով ուղում են մի ֆրանսիացի քաղաքացու խել ազատ խօսքի իրաւունքը: Պրինց ձեռքով Նապոլէօնի մանիֆէստը պատճառ տուած հասարակականութեանը, արմատականները պահանջում են, որ ֆրանսիայից արտորոյն բոլոր այն ընտանիքների անդամները, որոնք մի անգամ իշխել են ֆրանսիայի վերայ: Բացի այն, որ դա ազատ սկզբունքների դէմ է և ցոյց է տալիս աշխարհին, որ հասարակականութիւնը ֆրանսիայում այն ամբողջութիւնը չ'ունի ինչպէս երևում է, դա և զլժուար իրագործելի է և ֆրանսիայի համար ապագայ մեծամեծ խռովութիւնների դուռն է բացում: Կիսովային է միայն արտարանին ենթարկելու լինին պրինց Նապոլէօնի իւր որդիքը և իւր մի քանի ազգականները, բայց այնպէս կան բոլորոնք, որքանական աներկի իշխաններ, որոնց հետ այդպէս խտուութեամբ և բռնութեամբ վարուելը ֆրանսիային արժան չի նստիլ: Պատգամաւորների ժողովում պատգամաւոր Ֆլքուէ մի առաջարկութիւն տրեց, ինչպէս յայտնի է հետագրերից, պրինցիւրին ֆրանսիայից արտարելու մասին: Այդ առաջարկութիւնը մի քանի փոփոխութեամբ ընդունուեցաւ: Այժմ մնում է թէ ինչպէս կը վերաբերի այդ օրինադրին ծերակոյտի ժողովը, կը ընդունի ինքն էլ, թէ կը մերժի: Հաւանական է, որ մերժի, և այն ժամանակը պարլամենտի երկու մասի մէջ խռովութիւնը պատրաստ է:

Մենք միւս անգամ արտարանի ենթարկող արքայական անունները մէջ կը բերենք մեր գլխադրութիւնների հետ այդ խնդրի մասին: Ո՞վ կը մտածէր, որ Վամբէտտայից յետոյ էլ պրինց Պոլոնի (ձեռքով Նապոլէօնի) ձեռքով կարող է ֆրանսիական հասարակականութիւնը զլինի վերայ կանգնել: Բայց ֆրանսիան անպատանջերի երկիրն է:

Բանական անպատանջերի երկիրն է:

Ս. Ս.

ՔԱՂԱՔԱՔԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ. — Պրինց Նապոլէօնը արձակուած է բանտարկութիւնից դատարանական պալատի կարգադրութեամբ: Ժիւլ Ֆէրրիէ մերժեց կազմելու նոր պաշտօնէութիւնը:

— Բէլլին. — Բիզմարկը այժմ կազմուած է և կրկին զբաղվում է դործերով:

— Ներքին գործերի մեծաւ կարծելով թէ նրա թղթերում քաղաքականութեան վերաբերեալ կարեւոր գրառւածները կան ֆրանսիական կառավարութիւնը կնքեց նրա թղթերը, որոնք այժմ բացուելով, «Votaires» խորհրդի աստիճանը ոչ մի նշանաւոր թուղթ չ'երևցաւ: Վամբէտտայի մասնաւոր նամակների մէջ գտնուել են մի քանի ծանօթութիւններ, որոնք վերաբերում են զօրքի վերակազմութեան, բայց այդ ծանօթութիւններն էլ պաշտօնական բնաւորութիւն չ'ունին:

— Փարիզ. — Դերակոյտի ժողովը չ'ունի մի ֆրանսիական գահը խնդրող իշխանների դէմ օրինադրելու իրաւագատութեան պաշտօնական կառավարութեան կողմից պաշտպանում է պատգամաւորների ժողովը ընդունած օրինադրելը: Եթէ Դերակոյտի ժողովը դրան կը ընդմանայ, այն ժամանակ կառավարութիւնը պատրաստ է համաձայնութիւն կայացնելու դիմումին անելով: Պրինց Նապոլէօնը Անգլիա է գնում: Եղբորն կայսրուհին այնչեղութեամբ:

— Պետերբուրգ. — Յունվարի 30-ին վախճանուեցաւ Ռուսիայում բոլոր հռոմէական-կաթոլիկ եկեղեցիների միարօպոստոս Անտօնի Բիալիկովսկի:

— Պարսկից հասել իշխանուհի Բիւլմարկին հնորհէ է առիւծի և արեգակի շքանշանը, որը մինչև այժմ ոչ մէկ կնոջ չէ տուած, որովհետև նրանց համար կայ մի առանձին շքանշան, որը հաստատուել է 1873-ին: Կայսր Վիլհելմը իրաւունք է տուել իշխանուհուն կրելու այդ շքանշանը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հինգշաբթի փետրվարի 3-ին հայ դերասանական խումբը Արժուրու թատրոնում կը ներկայացրէ «Սէր և Նախապաշարմունք» կոմիկիա 3 արարք: Ժամանակութեամբ պպ. Խաչիկյանի և Ներսիսեանի: Վերջում կը լինի հարուստ Զաւ և շա և կ'ենդ աւել պատկերներ: Այդ երեկոյան ներկայացման վերայ հրաւիրում ենք թիֆլիսի հասարակութեան առանձին ուշադրութիւնը: Զոյս ունենք, որ թատրոնական զանգուշեքը կը լինի բազմութիւնով:

Կիւրակի, 30-ին յունվարի տեղի ունեցած Ռուսիայի դերասանական ժողովի նիստում ընտրութեան ժամանակ ոչ ոք ձայնների երկու երրորդական մեծամասնութիւնը չ'ստացաւ: Երկու խորհուրդի անգամի և չինք փոխանգամի ընտրութիւնը կրկին յետաձգուեցաւ: Կիւրակի փետրվարի 6-ին, որ լինելու է Արժուրու թատրոնական զանգուշեքի առաջարկ ժամը 11-ին:

ՇՈՒՇՈՒՅ մեզ գրում են. — Զարադկից մի հայ վաճառական իւր անձնական գործերի համար ձանապարհ է ընկ-

նում քաղաքս գալու: Կէսօրին հանգստանալու համար ուղղուած է իւր հանապարհը դէպի Հաղորդ գիւղը և իջնում է իւր բարեկամի տանը: Մի քանի անցնելուց յետոյ ձանապարհը շարունակում է, բայց մեծ և սարսափելի է լինում բարեկամ-գիւղացու դարմանքը, երբ մութը երեկոյին յիշեալ վաճառականի ձին խրինջալով յայտնվում է մէկ մինակ, Վաղ առաւօտեան բարեկամները ուղևորվում են փնտռելու և խղճին գտնում են անյայտ չարագործներից կապուած չուսնով ուղիղ ծառի բունի վերայ և գնդակահոծ արած: Այդ եղանակով թուղթը կատարվում է Ռուսիայի իւրաքանչիւր կողմէ անտառախիտ բլրի վերայ, ուր յաճախ են կրկնվում սպանութիւններ: Լաւ կը լինէր, եթէ անցաւորները թողնէին այդ կողմի ապագաօրում, չ'անձիվոր և նեղ ձանապարհը և անցնէին ուրիշ աւելի յարմար և ապահով ձանապարհի, որ վաղուց ի վեր գոյութիւն ունի: Ապա-նումադից տարել են 800 ռ. նաղը փող, Զարմանալի է ինչպէս ձին ազատվել է անգութների ճանկերից:

ԱՐՄԵՆԱՆՍԻԿՑ պ. Աղամ Տապախանցը գրում է. — Եզդուտ մեր քաղաքի դպրոցին քաղաքային հնորհալուսթեամբ տապաքա յետագայ գիւրքերը, հետեւալ բարեկամ անձինքներից, զբարոյիս տեսուչ արծ. հայր Կոյսեակեանից վեց օրինակ ալիսալ գիւրքեր: Խոտացած է հայր տեսուչը այլ ևս ուղարկել սուր և տեսակ գիւրքեր: Մեծ պ. Զ. Խղմիրեանցից 1 օրինակ կղիշէ, 1 օր. Թէպոստ Ռչուտի և 1 օր. Գաւառոս թիւզ. պատ. հայոց: Պ. Գ. Ա. Մաթի-նեանից 1 օր. Աղբորնք Քրիս. հաւ., 1 օր. Բարոյական վէպ: Պ. Խաչուկ իշխանեանից 1 օր. Միտիւն հայու-թեան, 1 օր. Հայ երկամարդութիւն: Պ. Ս. Սաֆարեանից 1 օր. Էս էլ իմ Սաղը, Խորին և անկեղծ հնորհալուսթիւն յիշու մեծ. անձանց բարեբա-տութեանը, խնդրում ենք միւս քաղա-հրապարակիչներից ևս, որ բարեհաճին մի-մի օրինակ մանկական գրքիկներ յղել կարօտ դրադարանին ուղղակի տեղիս հայոց ծիսական դպրոցի հոգաբար-ձութեանը անուամբ:

Կաշիկից գուրս է գալիս «Մշակը» և իւր գործ գրած բոլոր արհեստական միջոցները իւր խոցոտած սիրտը չեն արողանում բուժել: Ինչպէս, որ մի մօղայի թերթ և խաւարում ընկած թերթ ամեն մէկ զէպքից իրեն համարել կ'ընէ և ուղում անել, և այդ պատ-ճառով կրկնելու համար, որ ինքը 1000 (??) բաժանորդ ունի այսօր ասում է, որ «Մշակը» մտածեց թէ աղտամիտ ու առաջադէմ լինելը երևում է թէ չ'աւանդու գործ է և յանկարծ փոխեց իւր լեզուն: Եւ րաջատրում է նա, որ այդպէս են անում «Մշակայի» մանրա-վաճառները երբ մի չաղ առնող են տեսնում:

Այն անվայել միջոցները, որ «Մշակը» գործ է գրել և գործ է գնում բա-ժանորդներ ձարելու երբեք «Մշակը» չի ստորագրել իրեն այդ աստիճանի, Այն միջոցները, որ «Մշակը» գործ է գրել և գործ է գնում «Մշակու» ձա-նապարհը կորելու, ոչ թէ միայն անաղ-նիւ են, այլ և ցոյց են տալիս նրա խա-ւար և իւր չուրջը ամեն բան կուլ տալ ցանկացող փոքր հոգին: Երբեք «Մշակը» իրեն զեռ չէ ստորագրել բաժա-նորդներ ունենալու համար աղանդ-ւորների, Արիւստանեանների, Խաչագո-րծների օրգան գառնալու: Թող «Մշակը» ցոյց տայ միւսին երկուսում մի թեկուզ համեմատ թերթ, որ քաղաքական է և իւր յարգը ձանաչում է, և այդ թերթը

տպում լինի աշխարհայեան բաժանորդ ունենալ, «Մշակը» կ'ունենանք այդքան, «Պրինց» մեր թերթին, իսկին Աստու-ծոյ, թէ չէ կը մոռնանք, կը գնանք այս երկրից: Այ մէկ քաղաքական թերթ այնքան չի ստորանալ, որ տարուայ վեր-ջին ամսումը մի վէպ սկսի տպել, որի պարունակութիւնը եկող տարվան է մը-նում: Այդպէս կաննի միայն Մօսկվայի Նոթօվայա փողոցի մանրավաճառները ճշմարիտ է: «Մշակը» իրեն բաժանորդ-ներ որոնելու համար, ոչ թէ հայոց ազ-գային եկեղեցու գէմ է գնում, այլ նա աղմուկ հանելու համար վանայ բերդը առնել տուաւ և տաճկահայոց զօրքերը երեկ շուտով Անատոլիայի տէր պէտք է դառնային, «Մշակը» նոյն նը-պատակով մասնութեան աստիճանին ստորագաւ և ամբողջ առճկահայերին թիւրք կառավարութեան մատնեց թէ ճաճահայաստանում գէնքը, ամեն բան պատրաստ է: Նրան ինչ փոյթ, որ հայերը Հայաստանում կը հալա-ծուեն, ինքը լաճ ճանգիւստ է և թերթը կը տարածուի, թող ցոյց տայ «Մշա-կը» աղի մէջ մի գրանակաւ, մի մե-ծատուն, մի բարձր հոգեբանական, մի ուսումնական, մի յայտնի ուսու-ցիչ, մի հարուստ մարդ և այլն, որ նա անհայել, անպայման խենթի պէս հայ հոյած և անպատուած չը լինի միայն թէ բաժանորդ ունենայ, իսկ այժմս ի-րեն աղտամիտ է հոչալում, իսկ «Մշակը» խաւարաբանք, և ու՛մ ձեռ-քով, ու՛մ բերանով—այդ կը տեսնենք միւս անգամ: Խեղճ, գնացէք բժշկի մօտ:

Մեզ գրում են. — Թիֆլիսի քաղաք-ային խորհրդարանի նիստում յունվարի 3-ին, ներկայ էին 65 հոգի: Իրաւասու-ներ, Հերթակալ գործերն էին քաղա-քային վարչութեան երկու անդամի և քաղաքային խորհրդարանի ատենադպրի ընտրութիւնը: Այժմս անդամների պպ. Ն. Ա. Պոպովի և Ե. Ե. Խոսրով-եանի և ատենադպր պ. Ա. Խաչալէ-եանի ծառայութեան քառամեակի անցնելու առիթով էր այսօրվան ընո-րութիւնը: Եւ ձայների «քաղաքական» ընտրութեան վարչութեան անդամ նոյն իսկ Ն. Ա. Պոպովը 61 ձայնով ընդդէմ 3-ի և Ե. Ե. Խոսրովեանը 55 ձայնով ընդդէմ 9-ի, իսկ ատենադպրը նոյն իսկ Պ. Ա. Խաչալէեանը 60 ձայնի առաւելութեամբ ընդդէմ 4-ի:

Հետեւալ հերթակալ հարցն էր քը-նել և վաւերացնել Թիֆլիս քաղաքի և-լից և մօից նախահալը 1883 թուի համար, բայց ժամանակի ուշ լինելու պատճառով յետաձգուեցաւ և պ. քա-ղաքապետը աչքի առաջ ունենալով զործերի չատուութիւնը խնդրեց պպ. Խաւատուներէից գոնէ մի ամիս ժամա-նակ շարաթը երկու անգամ հաւաքուիլ, այն է երկուշաբթի և ուրբաթ օրերով: Ժողովը ընդունեց այդ, սահմանելով յի-շեալ օրերը հաւաքուիլ երեկոյան ժա-մի 7-ից:

Խաւաքի պ. Ս. Մ. ՕՆԵԱՆՑ
Հրատարակիչ Հ. ԷՆՖԻԱՃԱՆՑ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մամուլի տակից դարս եկաւ Զո-վակիմ Կեղամեանցի վէպը գիւղական կեանքից «ԳԼԽԱԳԻՆ» անունով և ծախվում է Կենդրոնական գրափա-ձառանցում: Գինը 20 Կոպէկ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
Մ ու ռ ա գ ա լ ի
ՀԱՅ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ
ՆԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

Վ. ամառվում է Կենդրոնական գր-րափաձառանցում: Գինը 40 Կոպ-գուճարով գնողներին զիջումն կը լինի:

(1—15)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
Յ. Ն ա գ ա ռ ե ա ն գ ի
ՀԱՅՈՑ ԼԵԶ. ՈՒՍՈՒՑԻԶ
Երբորդ տարուայ գառաղբը բը-կ ու թ գ ա պ ա գ ու թ է ա մ բ:

Գինը 40 Կոպէկ է:
Գուճարով առնողներին զիջումն կը լինի:
Ծախվում է Կենդրոնական գրա-փաձառանցում:

Գեորգեան ձիմարանի ուսուցիչ Ա-ւարել Սաղինեանցը, որ ՆՐԿԱ-ԶՈՒԹԵԱՆ արուեստն ուսել է Պետերբուրգի Կեղարուեստի ճեմա-րանում, ընդունում է պատուէրներ՝ եկեղեցական ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ նկա-րիւն, հայկական պատկերների գե-ղեցիկ օրինակներով և առ հասարակ ազգային ճաշակով:

Յանկայդները թող դիմեն Թիֆ-լիսի աւաղ քահանայ Սարգիս Աղա-ջանեանցին:

Ա. Սաղինեանց.

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ
Թ Ո Ւ Ա Ռ Ա Ն Ս Ս Ն
ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ.
Ման Ա. ամբողջ թուեր, չորրորդ տպագրութիւն, մասն. Բ. կտորակներ, եր-րորդ տպագրութիւն: Փո-խադրութիւն Մ. Սիմէօ-նեանց: Վաճառվում է Զ. Գրիգորեանի «Կովկա-սեան» գրալիւծառանո-ցում: Ա. հատ. գինն է 50 կ., և Բ. թղ հատ. 50 կ.

ՄԵՐ ՖԻՐՄԱՅԻ ԶԱՅԸ ԳՐՈ-ժածոյներին խոտհարար խնդրում ենք ուշադրութիւն դարձնել, որ մեր չ ա յ ի ՓԱՌԵԹԻ վերայ լինին Է. և Շ. տառերը:
Եղբարք Կ. և Ս. Պոպովներ, առաւելաւ տուն Մօսկվայում:

(9—10)